

FOAIA DIECESANĂ

Organ al Eparhiei gr. or. rom. a Caransebeșului

Apare: DUMINECA

Prețul Abonamentului:		Prețul inserțiunilor:	Correspondențele se adresează redacției „FOAIA DIECESANĂ“; eară banii de prenumerațiune și inserțiuni la ADMINISTRAȚIA Librăriei și Tipografiei diecesane în Caransebeș
Pentru Austro-Ungaria pe an . . .	10 coroane	Pentru publicațiuni oficiale, concurse, edict etc. tipărite de 3 ori, dacă conțin până	
„ „ „ „ pe 1/3 an . . .	5 „ „	la 150 de cuvinte, 6 cor., până la 200 de cu-	
„ România și străinătate pe an . . .	14 franci	vinte, 8 cor., de aci în sus 10 cor.	
„ „ „ „ pe 1/2 an . . .	7 „ „		

PARTEA OFICIALĂ

Nr. 2303 Sc. ex 1895.

Prin aceasta se face cunoscut că esamenele de calificare pentru învățători se vor începe în 12/24 Septembrie a. c. și se vor continua în zilele următoare.

Petițiile de admitere la examen se primesc la Consistoriu până în 1/13 Septembrie și trebuie înscrise cu:

1. Atestat de botez.
2. Atestate despre studiile pregătitoare înainte de a intra în institutul pedagogic.
3. Atestat de pedagogie din fie-care clasă.
4. Cu taxa de 10 fl. v. a. sau atestat de paupertate în înțelesul §-lui 125 din statutul organic.

Cei-ce repetesc examenul au să petiționeze de nou și să alăture taxa de 5 fl. v. a.

Caransebeș în 9 August 1895.

Consistoriul diecesan

Nr. 2304 Sc. ex 1895.

Prin aceasta se aduce la cunoștința tuturor pe carii îi privesce, că esamenele de primire pentru anul întâiu al institutului nostru pedagogic diecesan se vor ținea în zilele de 18 și 19 August st. v. (30 și 31 August stilul nou).

Cei ce au atestat de clasa a patra gimnasială, reală sau civilă, vor depune examen numai din cântarea bisericească, care examen se va ținea în 1 și 2 Septembrie st. v.

Caransebeș în 9 August 1895.

Consistoriul diecesan

PARTEA NEOFICIALĂ

Constantin Diaconovici Loga*)

„Un popor, care trece cu îndiferință peste oamenii săi cei mari, nici nu i-a meritat să-i aibă.“

Priviți trecutul poporului român, și veți vedea o viață plină de suferință, viața unui popor martir; carele pururea neinvins a fost în simbolul credinței sale, sacrificând viață și totul, pentru limba și pământul său strămoșesc.

Istoria ni-e martoră, că dintre toate provinciile locuite de Români, Bănatul timișan a fost cel mai îndelungat timp, portalul invasiunilor semilunei; arena celor mai crâncene lupte!

Timp de 178 ani a privit semiluna din minaretele capitalei Bănătului, mai bine de un secol și jumătate a ținut semiluna în lanțurile sale de fier aceasta binecuvântată — dar nefericită provincie.

„Întunerecul a acoperit țara, nesciința și-a redicat aci tronul său“ exclamă distinsul istoric Helfert — în durerea inimei sale.

Aceste lupte în contra semilunei au rărit în mod simțitoriu locuitorii autoctoni, au reclamat brațe noi, așa vedem la 1690 sub Leopold I imigrarea en masse a Sârbilor.

Astmod vedem, după unirea bisericeii române cu Roma, pe Românii bănățeni lipsiți de păstori sufletesci; căzând cu totul sub egemonia ierarhiei sârbesci.

La începutul secolului XVIII, colonisându-se Bănatul cu deosebite seminții, li-s'a luat Românilor

*) O schiță biografică asemănătoare cu aceasta s'a publicat în F. D. an. 1890 Nr. 32. — Unele îndreptări în datele istorice, dar mai ales împrejurarea, că suntem înainte de desvâlirea monumentului lui C. D. Loga, ne face să revenim asupra vieții renumitului nostru pedagog. De altminterlea ni s'a promis o biografie mai completă și mai esactă.
Red.

„pământările cele mai bune“ spre a le da veneticilor, după cum ne spune Iosif II împăratul „iubitor de omenire“ după cum îi zice nemuritoriul Șincai.

Pe acele timpuri de tristă memorie, când Românii bănățeni, în cele politice erau cu totul asupriți sub egemonia ierarhiei sârbesci; când în lipsa de păstori sufletesci din sinul neamului nost:

„preoți de altă limbă insultau poporul, ce le sta nainte“ a venit la anul 1737 din România, mănăstirea Tismana, Vasile Diacon Loga, carele s'au așezat cu 50 familii în Srediștea-mare, lângă Vêrșeț.¹⁾

Istoricul N. T. Velea ne spune, că Diaconul Vasile Loga era cărturariu bun, apoi și zugrav dibaciu și de după maiestria aceasta și metoda didactic își făcuse bun renume în tot Bănatul. „El a propus în școală pe lângă mai multe științe și maiestria zugrăviei. Din școala lui a eșit eară buni cărturari și zugravi, feciorul său George, un Vêrșetan Raicu și oare-care Petruț din Timișoara.“

Fii săi George și Eustatiu au devenit earăș preoți în Srediștea-mare, ear „dintre învățaceii Diaconului Loga, au urmat aci ca dascăli și au învățat pe prunci românesce și sârbesce până câtră capătul veacului al XVIII.“

Iată, că încă cu începutul secolului al XVIII vedem cum familia Loga, care a avut cel mai important rol în cultura Românilor bănățeni; a aprins făclia culturii naționale la Srediștea-mare.

Spre a da însă o vieată, o renaștere școalei române care a fost sclavă elementelor germane și slave, a trebuit să vină niște bărbați predestinați, apostoli rezoluți și devotați cauzei culturii naționale, cari spărgând țelina — acel întunec al nesciinței, — au pregătit agrul culturii naționale.

Unul dintre „acești bărbați predestinați, însuflețiți de geniul Romei și al Daciei, cari ne-au rechemat, după o amorțeală de secol, la conștiința de sine,“ a fost meritatul director și organizatoriu al școalelor naționale din regimentul românesc banatic Constantin Diaconovici Loga.

El a văzut, că elementele străine, cari au impresorat și copleșit poporul român bănățan, zădărnicesc ori și ce progres la noi; și prin urmare că națiunea are necesitate de un braț puternic, care să aprindă schinteia renașterii noastre intelectuale.

Loga s'a născut în Caransebeș la 1 Noemvrie 1770 din părinți sârmani; studiile primare le-a făcut în Caransebeș, iar cele gimnasiale în Logoj, de unde a trecut la facultatea juridică din Peșta; după cum se constată din înseș cuvintele sale adresate fiului Stefan — când îl înscrișese la aceeaș facultate „Vezi, pe aici am umblat eu, caută să umbli în căile mele.“ După absolvare ocupase unele funcțiuni în capitală, neconvenind însă simțemintelor

sale naționale terenul politic, l-a părăsit, dedicându-se cauzei instrucțiunii.

Pe acele timpuri — în capitală — nici că era cuvânt de Român, simțul național degenerase de tot; religiunea gr. or. era reprezentată numai prin Țintari, respective Românii grecisați. Documentându-le Loga, că ei sunt Români, strănepoții falnicei Rome de odinioara; au devenit la conștiința de sine, alegându-și de primul învățatoriu și cantor pe Loga¹⁾.

Demn de amintire este monumentul, când Loga a intrat în biserică încungiuat de Români, și spunându-le Grecilor, că ei de acum voiesc a cânta în limba lor străbună. La auzul acelor cuvinte Grecii se revoltară, și când a început Loga să cânte, toți au sărit asupra-i atacându-l, el însă și-a continuat cântarea și astfel a eluptat sau revindecăt dreptul limbei române în biserica din Peșta.

La 3 Noemvrie 1812 deschizându-se institutul pedagogic din Arad, prin decretul consiliului regesc din 6 Noemvrie 1812 Nr. 12.144, a fost denumit Loga de profesor pentru gramatică și stil, ear mai apoi și pentru pedagogie și metodică; după cum însuș zice în Epistolarul său p. 381:

„În școala aceasta preparandă din Arad, care la anul 1812 în 3 Noemvrie s'a deschis, eu cel dintâiu ca profesor am intrat, și aci 18 ani am predat învățăturile aceste următoare precum:

1. Gramatica română și sârbă, căci învăța și unii din sârbii din Bănat.
2. Stilul spre întocmirea scrisorilor precum stau în Epistolarul acesta.
3. Cântarea bisericeii cu tipicul.“

Cu ce solemnitate s'a deschis școala pedagogică din Arad, se vede — că în urmarea rezoluțiunii locotenențiale de sub Nr. 26.854, episcopul Paul Avacumoviciu, cu datul Arad 27 Octomvrie 1812 a dispus, ca pe ziua de 3/15 Noemvrie să se serbeze în fie-care parohie invocarea Duhului sânt, trimițând preoțimeii și o cuvântare ocașională, spre a se ceti poporului.

Acest institut a fost unicul focal și centru în regiunile ungurene-bănățene, nu numai în cele culturale, ci și centrul tuturor acțiunilor noastre, după cum ne spune istoricul N. T. Velea:

„Să istorisesc din acele timpuri, cumcă poporul și clerul român din Ungaria și Bănat în an. 1812 a format un comitet compus din cei 4 profesori ai institutului pedagogic, de un deputat civil și de câțiva protopopi, care comitet a proces a cere dela guvern a fi eliberată biserica română de usurpațiunile mitropoliei sârbesci²⁾).

Cumcă Loga și-a implinit cu scumpătate datorința și în lupta pentru desrobirea bisericeii române gr. or. de sub sclăvia ierarhiei sârbesci, ne

¹⁾ Vezi Istoria bisericească politică națională de N. T. Velea, Sibiu 1865 p. 202.

¹⁾ Vezi „Vieța, operele și ideile lui G. Șincai din Șinca“ de Al. Papiu Ilarian, București 1869 p. 4.

²⁾ Vezi T. Velea, opul citat p. 300.

dovedește reprezentațiunea mitropolitului Stratimiroviciu dtto Carlovețu 13 Iulie 1815, făcută către cancelarul aulic Iosif Erdödy în cauza petițiunei Românilor pentru episcopatul Aradului, în care acuză atât pe Cichindeal, cât și pe Loga — zicând:

„Pe acel cunoscut catechet Chichindeal și pe docintele aceleiaș școale Diaconovici, cari escită naționalismul valach și îndeamnă și pe elevi și pe câțiva alții, cu deosebire din clerul valach pe despoiații protopresbiteri, precum este acela din Șiria“ etc.¹⁾

Cât de rezoluți spre sacrificiu au fost profesorii Aradani, ni-o spune Cichindeal în scrisoarea sa dtto 10 Ianuarie 1814, prin care se plânge episcopului Samuil Vulcan, asupra uneltirilor inspectorului Nestoroviciu:

„Deci precum eu, așa și ceilalți profesori stăm gata ori să resignirui, ori să ne prindem cu Nestoroviciu, că altmintrelea nu vom să fim instrument stricăciunei Românilor.“²⁾

Câtă abnegațiune și bărbăție!

Prin asemenea însuflețire, zel și abnegațiune față de cauza culturală națională, a sciut Loga încă — fiind profesor, să câștige stima și iubirea tuturor.

Ca profesor a rămas Loga până în 28 Ianuarie 1831, când pe baza înaltului rescript al consiliului ostășesc de curte — din 11 Iunie 1830 Nr. 2383 — fiind denumit de director al școalelor naționale din regimentul banatic și din districtul batalionului sârbesc banatic de graniță până la Dunăre, a renunțat la acest post.

Las să urmeze aci unele șiruri din propria scriere: „Despre organizația școalelor,“ unde zice:

„În timpul acela până încă a fi eu profesor în Arad către anul 1830, căutând înaltele Decasterii un profesor, carele să pună școalele românesci și sârbesci din ținutul milităresc în o rânduială mai bună. Deci prin un rescript dela înaltul consilium ostășesc de curte, din 11 Iunie 1830 Nr. 2383 B. M. purces, mi-s'a dat didacția școalelor naționale din regimentul românesc banatic și din districtul batalionului sârbesc banatic de graniță până la Dunăre.

„Deci am socotit și am făcut un plan spre întocmirea școalelor preparande și aicea pentru luminarea învățătorilor milităresci, care plan și cerere a mea, înaltul consilium ostășesc de curte cu părintesc braț, primindu-l, școala preparandă națională din Caransebeș în 12 Februarie 1832, în al patruzecilea an al împărăției lui Francisc I împărat al Austriei introdusă, prin următoarele rezoluții a o întări bine a voit; precum prin rezoluția cea purceasă din 10 Octomvrie 1833 Nr. 2239. Alta rezoluție din 16 Octomvrie 1833 Nr. 2614. Așiș-

derea prin intimatul înaltului consilium ostășesc de curte din 24 Ianuarie 1834 Nr. 318. Cu care rescript și decretul colaudator mie s'a trimis; adecă s'a lăudat sporiul întru învățături, care s'a făcut întru aceasta școală preparandă.

„Școala aceasta preparandă dintru începutul seu dela an. 1830 până la 1836, a fost așezată în Caransebeș, ear din anul acesta s'a mutat la Biserica-albă, pentru-că aici în mai multe limbi se vorbesce și pentru lesnime este mai ușor de trăit.“

„Învățăturile întru aceasta școală tot acelea se predau, cari sunt pentru aceasta școală prescise de la împărăție, însă totuși cu oare-care deschilinire, că întru aceasta școală preparandă din miliție numai eu singur le propun Românilor și Sârbilor în amândouă limbile; aceasta fac din dorul carele am către luminarea neamului pentru bunăstarea patriei.“

„Învățăturile cari se cuvin în școalele preparande, eu aicea le propun mai pe scurt, apoi mai mult din tâlcuială și arătare aicea se învață, decât cu scrisoare lungă și cu multă învățatură de-a rost.“

„Învățăturile aceste se predau în trei cursuri de iearnă.“¹⁾

Aceste rënduri ne pot convinge, câtă diligență și energie a trebuit să manifeste acest meritat apostol, spre a putea susține și nutri numai cu propriile-i forțe spirituale aceea școală pedagogică de trei cursuri și a propune obiectele în două limbi; spre a putea crea și organiza școale noi în toate comunele și spre a putea inspecționa mersul învățământului în cele deja esistente.

Da, marele Loga a pregătit planul întemeierii institutului pedagogic „Franciscum“, el l'a inactivat, el a fost profesor și director, el și-a compus și arangiat însuș materia de învățământ, el a fost cu un cuvânt „totum factum“ al acelu institut.

Nemulțămît cu calificațiunea învățătorilor de până aci, i-a chemat și i-a pregătit însuși pentru marea misiune a educațiunei poporului; âstmod a inactivat el pentru acei învățători un curs supletor de 6 săptămâni — numit „Normă“, și la care erau obligați a participa în vacanțe toți învățătorii submanuați lui.

El a eschis din școală literisarea la cetit, care era usuată în literile cirile, adecă fiecare literă își avea numele seu, âstmod, încât după acel metod vechiu se timpia numai spiritul elevului.

Cât de rațional și metodic a propus elevilor sei, se vede din propriile-i cuvinte când zice, că în acel institut s'a propus mai mult intuitiv, esplicându-le, decât cu scrisoare multă și memorisarea oarbă; de aci se vede că Loga cunoscea principiile și fecundele idei de educație, cari în acelaș timp se propagau în Germania prin celebrul Pestalozzi și alții.

¹⁾ Vezi Analele Academiei Române, seria II tomul XIV 1891—1892. Dimitrie Chichindeal, discurs de recepțiune de Iosif Vulcan p. 360.

²⁾ Vezi Analele citate p. 344.

¹⁾ Vezi „Epistolarul românesc“ de C. D. Loga, Buda 1841 p. 384.

El s'a îngrijit și pentru manuale pe seama școalelor primare, după cum însuși zice:

„Pentru organizația școalelor naționale am întocmit cărți noi, apoi cu puterea milostivului întocmit de la înaltul consiliu crăiesc din Buda 31 martie an. 1835 sub nr. 9270 purces, s'au primit manuscrisurile mele; zic a cărților, pentru organizația ceea mai nouă a școalelor naționale, cari cărți spre înțelesul limbii și a creșterii tinerilor, precum în timpul nostru se cere — sunt întocmite, și aceste cât de curând se vor pune sub tipar.“¹⁾

Aceste cărți didactice sigur se vor fi tipărit, căci Loga a mai trăit 10 ani.

El a fost unul dintre cei mai distinși pedagogi români ai timpului său, carele a propagat lumina din Pesta până în Craiova, unde avea două fiice: Augusta directoră, iar Ecaterina profesoară a școlii de fetițe „Lazar Oteteleșan.“

El a vorbit limbile: română, germană, slavă, magiară, latină și franceză.

Idealul său a fost fericirea neamului prin cultură!

„Păstrând și eu — zice Loga — tot ce este mai bun pentru neam și pentru binele patriei, am învățat până astăzi pe învățăceii mei prin școale, și calea, pe care este de a se lumina neamul, le-am arătat.

„Că eu și când voi fi de cealaltă parte de mormânt, din cărțile mele voi vorbi cu dâșii“²⁾.

Dintre toți colegii săi profesori, el a trăit și luptat mai mult întru redeșteptarea națiunii sale; precum însuși zice: „Iară eu prin păstarea proniei Dumnezeesci — ca o ramură din trupină veche — am rămas după dâșii sub sistema soarelui acestui pământesc; și am nădejde că voi fi și eu cât de curând chemat la soarele dreptății.“

Fructele neobositei sale diligențe sunt:

1. „Ortografia sau dreapta scriere“ Buda 1818. La pag. 66—83 se află și un frumos studiu „Despre creștere, despre darurile naturii și despre îndreptarea tinerimei.“

2. „Gramatica română“ Buda 1812 și 1823. Cea mai valoroasă scriere, care s'a folosit ca manual pentru tinerimea pedagogico-teologică până la an. 1852. Prin aceasta s'a „îngrijit a cânta curățenia limbii noastre de cuvinte străine,“ după cum însuși zice.

3. Chiemarea la tipărirea cărților românesce și versuri pentru îndreptarea tinerilor“ Buda 1821.

Pentru a cunoaște stilul, limba și însuflețirea lui Loga pentru cultura neamului său, reproducem cuvintele din frântea apelului său:

„Fraților și iubiți fii ai neamului românesc!

„Acum al 19-tea veac numărăm, decând Mântuitorul nostru a pogorât lumina din cerin — pe negura pământului — se strălucească aici jos între fii neamului românesc, și totuși mult am rămas

îndepărtați de cunoștința cea deplină a învățaturii lui cei creștinești, din pricina că nu am avut pretutindenea școli trebuincioase, nu am avut vrednici învățatori, nici cărțile cele de lipsă.“

4. „Octoich și tipicon cu catavasier“ Buda 1826. Cât va fi costat aceasta voluminoasă carte, care și până azi face cel mai mare serviciu în bisericile românesce din Ungaria și România, ne-o spunea încă în 6 Decembrie 1828 Ioan Vasiciu protopresbiterul Timișorii, că pentru acel octoich datorește Loga tipografiei universității din Peșta 4000 fl. Urmarea a fost, că tipografia a vândut casa lui Loga, care o avea în Arad, și și-a încasat cele 4000 fl.

5. „Vieța Domnului nostru Isus Cristos Mântuitorul lumii, cu 12 ilustrațiuni“ Buda 1831.

Învățăturile morale făcute de Loga în aceasta scriere, pot servi de model — atât în esență cât și în metod — și celor mai celebrii pedagogi a secolului present.

6. „Tălcuirea Evangeliilor în duminicile învierii și ale sărbătorilor“ Buda 1835.

7. „Epistolar românesc“ Buda 1841.

La finea acestui Epistolar se află două studii istorice școlare și anume:

„Începutul organizației școalelor preparande în Arad pentru Români“ și

„Despre organizația școalelor preparande din districtul milităresc“.

Măcar în parte de ne-ar fi dat atari date și alți autori asupra trecutului școalelor noastre; astăzi am avea materialul necesar, pentru a scrie cu teameu istoricul școalelor noastre.

8. „Istoria bibliei a vechiului și a noului testament, cu învățături ale moralității creștinești“ cu 24 icoane.

Aceasta scriere de și nu o am văzut, dar în înștiințarea dto 7 Aprilie 1841, tipărită la finea Epistolarului scrie:

„Cartea aceasta Istoria biblică este trimisă la tipografie și cât de curând va veni sub tipariu și se va tipări cu 20 icoane. Mărimea ei va fi 20 coale, în forma Epistolarului.“

Ca manuscrise au rămas:

9. „Biografia sau vieța Prea s. fecioare Mariei“ cu 8 ilustrațiuni.

10. „Plutarch pentru creșterea pruncilor.“

11. „Belizar Duca lui Justinian Împăratul răsăritului.“

12. „Istoria Românilor, dela zidirea Romei, sau dela an. 154 înainte de Cristos, până la înjurgarea Țarigradului de Turci, sau până la an. 1453 după Cristos, în 160 de coale în manuscris.“

Afară de aceste a mai rămas ca manuscrise toate studiile propuse în institutul pedagogic.

Întru cât scrierile lui Loga au satisfăcut cerințelor și au contribuit pentru luminarea tuturor Românilor, ne spune însuși Loga în înștiințarea

¹⁾ Vezi „Epistolarul“ citat p. 426.

²⁾ Vezi Epistolarul citat p. X și XI.

pentru tipărirea istoriei biblice, unde exprimându-și opinia că publicul va fi mulțumit „precum au fost și până acum fiesce-carele îndestulat și cu celelalte cărți ale mele date la lumină, adică: cu cartea Octoich și tipicul bisericesc; cu vieța lui Cristos; cu cartea tâlcul Evangeliilor; aceste cărți s'au purtat și prin Ardeal, prin țeara românească și prin Moldova, apoi cu deplină îndestulare le-au primit, că eu lucru pentru luminarea tuturor Românilor ori unde se află sub soare.“

În fine slăbit fizice, și venind cu ocaziunea unui curs supletoriu la Caransebeș, a reposat în 12 Noemvrie 1850; unde s'a înmormântat în dreapta bisericei din deal.

Studiu

despre Celți și numele de localități.

Dedicatie P. S. S. Domnului Episcop NICOLAE POPEA

(continuare)

2. Bretonii și Vallonii în Franția.

Gallia a fost o țară a Celților și anume a Gallilor un despărțământ din Celți sau cracul de frunte al Celților și teritoriul lor s'a întins peste pământul, pe care azi e Franția, Belgia, unele părți din Hollandia, din Germania dela Rhin spre apus și partea mai mare din Svițera, astfel spre amezii până în Pirenei și Alpi.

Grecii neguțatori în secolul al 6-lea a. Cr. cercetând orașele maritime, țara Celților au numit-o: Keltike; tot sub acest nume se află și la istoricul Herodot carele a trăit 484—408 a. Cr.; la Xenophon † 355 a. Cr.

În timpul mai vechiu în Italia dela Alpi spre amezii cătră Gallia și mare lângă acestia au locuit Ligurii, popor iberic; Rasenii și apoi la marginile acestora spre răsărit au fost Illyrii. Celții la 622—612 a. Cr. trec Alpii bat pe Raseni și pe Etrusci cuprind Italia de sus și edifică orașe celtice. Romanii, abea în războiul al doilea punic 218—201 a. Cr. vin în coatingere cu Celții, pe carii i-au numit Galli (dela Gael) și țara lor, Gallia, și aume, țara lor dincolo de Alpi, Gallia transalpină, și aceea dincoaci de Alpi, sau Italia de sus, Gallia cisalpină. Dar Romanii au căpătat cunoștință mai de aproape despre Galli, când Iulie Cesare 58—50 a. Cr. a cucerit Gallia.

Gallii în decurs de 5—6 secolii, în partea mai mare s'au romanizat, eară la an. 486, d. Cr. Chlodwig regele Francilor fundează imperiul Francilor și fiind-că acesta numai cu armata și fără colonii a cucerit Gallia, Francii se romanizează prin Gallii romanizați, și din acestia s'a născut națiunea franceză de azi. Francii au fost de viță Germană, dar romanizați, formează un crac al ramului roman; și pe lângă toată romanizarea, materialul de limbă și azi în partea cea mai mare e celtic respective Gallie și pentru aceasta, Parisienii abea pot pricepe dialectele dela țară. Națiunea franceză azi la sud e mai mult romană, la nord mai mult celtică și amestecată

cu Germani (Flandri și Vlămii), iară în Gasconia cu Iberi. Pe lângă acestia, există și populațiuni celtice.

a) Bretonii

În Gallia vechiă, anume în Gallia Lugdunensis în nord-apus la țărmul mării atlantice era o peninsulă numită Armorica și avea locuitori Celți, iară azi pe acel teritoriu e Bretagne și Normandia în Franția.

Angel-Saxonii la 449 d. Cr. cuprind insula Britania (țara Britilor) și respingând populațiunea celtică, o parte din Britii, carii erau Celți fug în Armorica, unde era populațiune celtică. Dela Britii fugiți, Armorica se numește Bretagne, eară poporul: Breton (din Britt și on, om). Acii Celții au fost independenți până la an. 1532, când Anna duceasa lor s'a măritat după regele Francisc I. și Franciei i-a dat Bretania, ca o zestre. Bretonii în limba lor Franția o numesc: Brochall (bro țară, chall din gall), eară limba lor și-o numesc, acuș breizad-ă, acuș armorică, ce s'a susținut curat celtică și până azi și mai de aproape stă cu dialectul celtic din Wales, numit Gâlsh și Velsh și cu acel din Cornish din Anglia, de pe unde au fugit Britii în Armorică. Literatura lor se începe din secolul al 6-lea cu cântecele barzilor (poetilor cântăreți), ce se nimeresc cu a lebarzilor din Wales, apoi din secolul al 13-lea începând, au literatură mare celtică¹⁾, Numărul Bretonilor sue la 1 milion și jumătate.

b) Vallonii

Vallonii locuiesc în despărțământele Nord, Pas de Calais, Aisne și Ardenne în Franția, dar mai ales în Belgia în provinciile Henegau, Ramur, Lüttich, Luxemburg și Brabant. Vallonii purced dela Gallii din Gallia Belgica, anume dela Belgii gallici. Strămoșii Vallonilor au fost mai puțin romanizați decât Gallii din alte părți și pentru aceasta Vallonii de azi, sunt mai puțin francizați, decât Celții și alte părți. Limba lor purcede din Gallica vechiă, și are ceva material limbistic și German dar gramatica e mai de tot romanică, respective francesă²⁾.

Vallonii sunt 2¹/₂ milioane de suflete și numele lor arată, că sunt Galli, de oare-ce g se strămută în v, de aci vall-gall, eară on în celtica înseamnă om, ca p. e. în Bret-on, Teut-on, deci vallon, om gall. Hollânandezii în limba lor îi chiamă: Wal (în pl. Walen) și biserica lor, Waal-sche kerk.

O parte din Gallia respective Franția în secolul al 11-lea s'a numit Valois (Galois) și a format un ducat, care s'a împărțit între despărțământele Oise și Aisne.

Dr. At. Marienescu

(Va urma)

¹⁾ Mă folosesc de: Grammaire Celto-Bretonne par G. T. le Gonidec, Paris 1839 lucrata la însărcinarea din partea Academiei Celtice, după prefațiune pag XII.

²⁾ Mă folosesc de: Grammaire Liegeoise, Française Wallonne, de L. M. Liege 1865.

Cum se se facă căsătoria civilă?

Sub titlul: „Fără podoabe, fără alaiu!..“ „Revista Orăștiei“ scrie un articol, pe care îl reproducem și noi:

Precum am vestit și noi, cu ziua de 1 Octombrie, noaua lege despre căsătoria civilă, intră în vigoare. Trecem peste tristul adevăr, că această lege, contra aducerii căreia cu toții am protestat pe când încă era numai plan, ne jignesc dureros în simțimentele noastre și în creșterea noastră de creștini. Am fost deprinși din străvechi vremuri a vedea în căsătorie o taină sântă, ce se încheie cu toată curățenia și evlavie în fața lui Dzeu și a slugitorilor Lui, — dela 1 Octombrie încolo însă vom fi îndatorați a socoti căsătoria ca pe un oricare alt contract, ce îl încheie înaintea slugitoriului statului, în fața martorilor, asupra unui pământ unei case sau ori-care alt lucru lumesc, și numai dacă vreau însurății mai trebuie să meargă și în fața altariului, înaintea slugitoriului lui Dzeu, să-și jure credință vecinică. Că e bine ori nu e bine, că așa rânduiesc noaua lege, nu ne mai e ertat să spunem. E lege întărită, nu ne mai rămâne deocamdată decât să ne plecăm ei.

Înainte însă de a se face întâiele căsătorii civile, datorința noastră a tuturor este, să ne gândim și să ne sfătuim asupra chipului cum avem să purcedem, ca prin supunerea la formele noanei legi, căsătoria noastră să rămână totuși cât se poate de mult, și cu mai puțină știrbire, aceea ce a fost până acum!

Și asta, după părerea noastră, se poate prea ușor, numai bunăvoință ne trebuie, și înțelegere de a urma la fel, în treaba căsătoriei. Preoții noștri se străduiesc a da povețe poporului, ear bunul nostru popor se asculte de sfatul preoților în această privință. Și eată care este părerea noastră în deosebi, despre ținuta ce avem s'o urmăm în fața legii celei noauă:

Ne vom supune ei. Înainte de a merge la biserică, vom merge, precum ea poruncesc, la slujbașul însărcinat cu încheerea contractului, spre a ne face datorința față de lege. Legea cere să fie de față: *mirele, mireasa și doi martori*, înaintea cărora mirii declară, că vor să se căsătorească și ei îi declară îndată de căsătoriți și — gata!

Atât și nimic mai mult să facem! Să plinim litera legii, dar nici o jumătate de literă peste ea!

Fie mirele, fie mireasa, se îngrijașcă de cei doi martori ce se cer, ori fiecare de câte unul, și să meargă cu ei la cancelăria de încheierea căsătoriei.

Să mergem însă, și mire și mireasă și martori îmbrăcați foarte simplu, *fără nici o floare, fără nici o podoabă, fără nici un semn de sârbătoare, fără nici un alaiu*, ne lăsând să ne însoțască, afară de prescrișii martori, nici chiar părinți,

nici rude! Mergem numai pentru plinirea prescrișilor legii, ne dând întregului lucru nici o înfățișare de sârbătoare!

După încheierea celor prescrișe apoi să ne întorcem acasă, *să ne împodobim cu flori, cu haine de mire și de mireasă, să luăm părinți și rude și prieteni*, și cu vesel alaiu să mergem la casa lui Dzeu să ne facem datorința cea sântă și bună de creștini, ca și până aci!

În chipul acesta urmând, va rămânea scutit de ori-ce primejdie frumosul și sântul obicei străbun al căsătoriei, și nici sântenia lui știrbire nu va suferi!

În acest înțeles e datorința dlor preoți să propoveduiască și să pregătească poporul pentru intrarea în zilele legii celei noauă, căci aceasta este, după cea mai bună a noastră credință, calea curată și oablă, pe care va trebui să umblăm ca credincioși ai lui Dzeu și ai națiunii noastre. Și mult am dori și bine ar fi, când această părere ar fi a tuturor românilor de pretutindenea, și s'ar potrivi cu toții ei!

Pe lucru dar', iubiți preoți, învățători și cărturari, propoveduiți în acest fel și pregătiți poporul!

Varietăți

Ziua Măestății Sale Împăratului și regelui Fran-Iosif I. a fost sârbătorită cu deosebită pompă. Prea Cuvioșia Sa Arhimandritul *Filaret Musta*, asistat de părințele protopop, preoțimea locală și un diacon, a celebrat sânta liturgie, în decursul căreia s'au cetit rugăciunile ocazionale pentru Măestătea Sa. La serviciul divin au fost reprezentate consistoriul diecesan, corpul ofițiresc, comitetul parohial, comunitatea de avere, magistratul și corpul profesoral dela institutele noastre.

Părăstas. Eri s'a ținut părăstas la biserica Sântului Ioan din loc pentru reposatul General *Traian Doda*. Părăstasul a fost făcut din partea familiei *Doda*. La actul divin afară de rudenii au luat parte ofițierii dela comunitatea de avere în frunte cu președintele D-l *Ilie Curescu* precum și alți stimători de ai Generalului.

Consistoriul metropolitan este conchemat prin înalta dispozițiune a Escelenței Sale I. Prea Sântitului Domn Arhiepiscop și Metropolit Miron Romanul ddo 22 Iulie st. v. a. c. în ședință plenară pe Duminică în 20 August (1 Septembrie n.) a. c. la 11 oare a. m.

Prof. Dr. Weigand la Liget. Sub acest titlu „Dreptatea“ de joi publică un interesant raport despre petrecerea populară ținută în 11. August n. în Liget, la care petrecere a luat parte și vestitul filoroman Dr. Weigand cu soția. Ligezenii au primit foarte bine pe rarii oaspeți, ear doamnei Weigand i-au făcut dar un costum național. Acuma petrec în Logoj, ear săptămâna viitoare vor fi în Caransebeș.

Punerea petrii fundamentale la clădirea bisericii române ortodoxe în centrul Brașovului. În urma unui proces românii din cetatea Brașovului la anul 1887 au fost scoși din biserica Sf. Treimi. Comuna română din ceta-

tea Braşovului nu putea rămănea fără biserică, de aceea sinodul parohial în anul 1889 a luat conclud: a se face colecte şi a se clădi o biserică în centrul parohiei, în târgul-grăului. Colecta s'a făcut, în care a intrat 23,000 fl., şi clădirea s'a început. Duminecă în 9/20 Iulie a. c. s'a ținut sârbarea punerii petrei fundamentale. După sâvârşirea dumnezeescei liturgii fiind present pe locul zidirii un public ales şi numeros: domni şi doamne, s'a început sârbarea în mod solemn. S'a sâvârşit sântirea apei, s'a cetit rugăciunea prescrisă pentru punerea petrei fundamentale. Cu astă ocaziune dl paroh şi protopop Bartolomeiu Baiulescu a ținut o cuvântare foarte frumoasă; şi în peatra fundamentală s'a pus un act comemorativ, în care se descriu împrejurările, între cari se zidesce biserică.

Congresul de pace se va ținea în anul viitoriu în Peşta. Deputații români au declarat, că nu vor lua parte.

Apel către corurile vocale şi părținitorii lor. Pentru ca se pot solvi măcar anticipația din spesele, ce le am cu tipărirea liturgiei, — fac apel de prenumărație cu termen până la 20 August (1 Sept.) anul curent. Până la acest termen, acei P. T. Domni, ori Reuniuni de musică, cari ar voi se procure acest op, — sunt rugați a trimite la adresa subscrisului prețul de 4 fl. v. a. (adecă patru florini) plus 10 cruceri porto poştal. După expirarea termenului de sus dat, — opul va consta mai mult, şi adecă 5 fl. v. a. (zie: cinci florini v. a.)

Ca o mică orientare pentru cei interesați, comunic următoarele: *Liturgia e compus pentru cor bărbătesc*, şi e unica liturgie completă la noi românii. În ea sunt puse ca apendice şi imnurile, cari se cântă la unele sârbători mari, ca d. e. „*Pentru rugăciunile*“, — *Mântu-escene*“, — „*Cari (Câți) în Cristos*“, etc. Am căutat întru cât s'a putut, ca se nu fac greutate nici coriştilor, dar nici dirigintelui. Am ținut apoi cont şi de publicul auzitoriu: ea este melodică, şi investită cu o armonie dulce. Logoj în 10/22 August 1885. — *Ioan Vidu* învătătoriu.

Înscrierile la şcoala română gr. or. confesională de fetițe din Arad probuzată cu internat încep la 1. Septembrie st. n. în localitatea şcoalei strada Deák-Ferencz Nr. 27. Taxa de înscriere 2 fl., didactrul 2 fl. la lună, Taxa internatului, 140 fl. Oare de pian 5 fl. la lună, de limba francesă 1 fl. 50 cr.

Petrecere de vară aranjază tinerimea universitară din Oravița şi prejur cu sprijinul *corului vocal din Biserica-albă* marți la 27. August 1895 în grădina de „Tir“ (Schützengarten) din Oravița-montană.

Dare de samă şi mulțămită publică. (Continuare din Nr. trecut).
Ioana Puiu 20 cr., Vasilie Spătariu 30 cr., Marina Puiu 10 cr., Filip Puiu 10 cr., Eva Panescu 10 cr., Marina Panescu 10 cr., Moser Anton 40 cr., Eva Panorau 10 cr., Iancu Muntean 05 cr., Maria Rasovan 10 cr., Ioana Rasovan 11 cr., Milea Blidariu 10 cr., Lipa Blidariu 10 cr., Maria, Elena, Elena Gruescu 30 cr., Parascheva Muntean 10 cr., Eva Pateşan 30 cr., Catarina Belcia 10 cr., Elena Pateşan 10 cr., Amalia Pateşan 10 cr., Veronica Schipf 10 cr., Marina Spătariu 10 cr., Mariți Muntean 10 cr., Elisabeta Spătariu 20 cr., Nicolae Spătariu 20 cr., Iliia Balian 15 cr., Maria, Nicolae, Mina, Solomon, Domnița Toma, Calina Tismănaria 50 cr., Maria Vavrik 10 cr., Nicolae, Ana, Petru şi Elena Spătariu 40 cr., Lazar Panorau 20 cr., Veta Panorau alui Petru 10 cr., Dumitru Şioferiu 10 cr., Dumitru Muntean alui Vasile 10 cr., Solomon, Filip Pateşan 20 cr., Ana Vavrik 10 cr., Mihail Meingast 10 cr., Dumitru Jnrma 10 cr., Persida Jurma 10 cr., Ludwig Huber 10 cr., Johan Meingast 10 cr., Lazar Balica 10 cr., George, Persida, George Pateşan 20 cr., Maria Pence 10 cr., Eva Gruescu 20 cr., Gită Samnele 20 cr., Vasilie Şiofia 50 cr., Stefan Gruescu 20 cr., Maria Jurma 10 cr., Elena Gruescu 19 cr., Constantin Pateşan 19 cr., Ioan Belcea 19 cr., Elena Belcea 19 cr., Moise Ianesea 19 cr. (Va urma)

Bibliografie. Prin librăria diecesană din Caransebeş se pot procura: **Istorieare biblice** pentru elevii şcoalelor populare de *Dr. Petru Barbu*. Caransebeş 1895. Prețul 12 cr. — **Catechismul** religiunii ortodoxe-răsăritene pentru şcoalele populare de *Dr. Petru Barbu*. Caransebeş 1893. Prețul 20 cr. *Aprobat de Ven. Consistorii din Arad şi Caransebeş*. — Tot odată se anunță, că se află sub tipariu: **Preparațiuni la Istoriearele biblice** după principiile herbarțiane. — **Domnilor Învețători** respective *Caticheși*, la cererea proprie, li se trimite gratuit câte un esemplar din *Istoriearele biblice* cu o *preparațiune*.

Mulțămită publică. Subscriși esprimăm profunde mulțămiri tuturor P. T. Domni şi Doamne, cari din incidentul morții ficei noastre ne-au condolat. — *Ida* şi *Vasilie Lazaroni*.

Concurs

Pentru ocuparea postului de învețătoriu la şcoala confesională gr. or. română din comuna Cliciova, protopresbiteratul Făgetului, se escrie concurs cu termen de 30 de zile dela prima publicare în „Foaia diecesană.“

Emolumentele împreunate cu acest post sunt:

1. Salariu în bani gata 300 fl.
2. Pentru conferință 5 fl.
3. Pentru scripturisticiă 5 fl.
4. Lemne în natură 20 metri cubici aduși în ocolul şcoalei, din care are a se încălzi şi şcoala.
5. Locuința liberă în edificiul şcoalei cu grădină de 800 □.
6. Doauă jugere şi jumătate pământ de arătură de clasa a II-a, care se poate esarenda cu 25 fl. la an.
7. Dela înmormântări, la cari va fi poftit 20 cr.

Cei-ce doresc a ocupa acest post învețătoresc au să-şi subştearnă recursele ajustate cu documentele necesare, conform statutului organic şi regulamentului pentru organizarea învețământului, adresate comitetului parohial din Cliciova, la oficiul protopresbiterat gr. or. rom. în Făget, până la termenul prescris.

Comitetul parohial doresce, ca recurenții să se presinte în vre-o Duminecă sau sârbătoare în s. biserică, dar nici decum în ziua de alegere.

Cliciova, din şedința comitetului parohial ținută la 23 Iulie 1895.

[58] 1—3

Comitetul parohial.

În conțelegere cu mine *Sebastian Olariu* ppbiter tract.

Concurs

Pentru ocuparea postului de învețătoriu la şcoala confesională gr. or. română din comuna Bujor, protopresbiteratul Făgetului, se escrie concurs cu termen de 30 de zile dela prima publicare în „Foaia diecesană.“

Emolumentele împreunate cu acest post sunt :

1. Salariu în bani gata 300 fl.
2. Pentru conferință 10 fl.
3. Pentru scripturistică 5 fl.
4. 20 fl. pentru lemnele necesare la încălzitul salei de învățământ, pe care comuna bisericească este îndatorată a le aduce în ocolul școlii.
5. Locuință liberă în edificiul școlii cu grădină de $\frac{1}{2}$ juger.
6. Doauă jugere de pământ de arătură, cari să pot da în arendă la an cu 40 fl.
7. Dela înmormântări, unde va fi poftit 40 cr.; ear cu liturgie 60 cr.

Cei-ce doresc a ocupa acest post învățătoresc au să-și subștearnă recursele ajustate cu documentele necesare, conform statutului organic și regulamentului pentru organizarea învățământului, adresate comitetului parohial din Bujor, la oficiul protopresbiteral gr. or. rom. în Făget, până la terminul deschis.

Comitetul parohial doresce, ca recurenții să se presinte în vre-o Duminecă sau sârbătoare în s. biserică, dar nici de cum în ziua de alegere.

Dintre recurenți, acela care va fi inițiat în musica vocală și instrumentală va fi preferit.

Alesului învățătoriu i-să pune în perspectivă înbunătățirea salariului cu încă doauă jugere de pământ, dacă va presta rezultat îmbucurătoriu în instruirea elevilor.

Bujor, din ședința comitetului parohial ținută la 30 Iulie 1895.

[60] 1—3

Comitetul parohial

În conțelegere cu mine *Sebastian Olariu* protopop tract.

Concurs

Conform ordinațiunei consistoriale din 21 Iulie 1895 Nr. 2049 să escrie concurs pentru ocuparea postului învățătoresc la școala confesională gr. or. română din **Criciova**, protopresbiteratul Logojuului cu termin de recurgere până în 31 August 1895.

Emolumintele sunt :

1. Salariul anual în bani gata 300 fl.
2. Paușal pentru scripturistică 10 fl.
3. Pentru participarea la conferințe 10 fl.
4. Pentru 40 metri cubici de lemne, din cari să încălzesc și sala de învățământ 60 fl.
5. Cortel liber cu grădină de legumi.
6. 2 jugere pământ estravilan.
7. Dela înmormântări unde va fi poftit 40 cr.

Dintre recurenți va fi preferit cel cu cunoscința muzicii vocale cu scopul de a înființa și conduce un chor vocal.

Alesul învățătoriu este îndatorat a purta captoratul în și afară de biserică, a instrua pre școlari în cântările rituali, a compune socoșile bisericesci, școlare și fundamentale și a purta agendele notariale ale comitetului și sinodului parohial.

Dela recurenți să poftesc, ca înainte de alegere să se presinte în vre-o duminecă ori sârbătoare în s. biserică

Recurenții sunt avisați, ca recursele lor ajustate cu cele de lipsă, să le adreseze comitetului parohial din Criciova, și să le înainteze oficiului protopresbiteral gr. or. rom. din Logoj.

Criciova din ședința comitetului parohial ținută în 30 Iulie 1895.

[57] 2—3

George Gașpar,
președinte.

Ilie Doboșanu,
not. com. par.

În conțelegere cu protopresbiterul tractual.

Concurs

Conform ordinațiunei Venerabilului Consistoriu diecesan ddto 3 Iulie a. c. Nrul 1274 B. să escrie concurs pentru întregirea definitivă a parohiei gr. or. rom. de clasa II-a devenită vacantă prin moartea preotului Mihail Giurgiu din **Jebel**, protopresbiteratul Buziașului, comitatul Timiș, cu termin de recurgere de 30 de zile dela prima publicare în „Foaia diecesană“.

Emolumentele sunt :

1. O sesiune parohială.
2. Stola usuată.

Să obsearvă, că veduva și orfanii au să se bucure de drepturile provăzute în §-ul 8 din regulamentul pentru parohii.

Doritorii de a ocupa aceasta parohie sunt avisați, ca recursele ajustate conform statutului organic bis. și a regulamentului pentru parohii adresate comitetului parohial să le subștearnă Oficiului protopresbiteral a tractului Buziaș în Ghilad, posta ultimă Csákova.

Recurenții sunt poftiți a să presenta în vre-o Duminecă sau sârbătoare în sânta biserică, dar nu în ziua de alegere.

Jebel, din ședința comitetului parohial, ținută în 23 Iulie 1895.

[56] 3—3

Comitetul parohial.

În conțelegere cu mine *Aureliu Dragan* adm. protopresb.

